

цию со всеми ее компонентами: мелодикой, тембром, интенсивностью, акцентуацией, ритмом, долготой, паузой, тесситурой.

На занятиях по подготовке будущих журналистов очень важно моделировать условия, при которых у обучаемого была бы возможность объективно оценивать свой голос. Так же, как он оценивает голос других. Это нужно для того, чтобы он мог придавать своему голосу просодические параметры, адекватные ситуации общения. В данном случае следует учитывать и тот факт, что человек не узнает своего голоса при объективной подаче.

В курсе обучения культуре речи при подготовке специалистов в области коммуникативной журналистики обучение просодии должно занять подобающее ему место.

На различных этапах голосообразования проявляет себя и этический аспект. Все то, что составляет неотъемлемую часть нас самих, то есть в данном случае все то, что мы, выдыхая, одеваем в звуковую форму еще до того, как мы это осознали, говорит о нас, классифицирует нас. Голос (произношение) – это маркер, которого не избегает ни один человек. Он (голос) в некоторой степени определяет к тебе отношение собеседника (интервьюируемого). И именно с этой точки зрения дает о себе знать этическая сторона при коммуникации. В данном случае речь идет о том, чтобы обучать в обязательном порядке и в должном объеме просодической практике, адекватной ситуации общения. Для того, чтобы после завершения курса будущий журналист мог чувствовать связь между ситуацией общения и соответствующими ей просодическими средствами, которым он уже обучен и способен их озвучивать. Вряд ли можно оспаривать столь очевидный факт, что в коммуникативной журналистике звуковая форма высказываний приобретает особую роль, относясь к основному инструментарию, набору профессиональных качеств, необходимых будущему журналисту.

Павел Абрамовіч
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

«ШТО ЗНАЧЫЦЬ КРЫТЫКАВАЦЬ ТВОРЫ?»
(Эсэ М. Гарэцкага «Развагі і думкі»
як узор беларускай пісьменніцкай крытыкі)

Надрукаванае ў 1914 г. у альманаху «Велікодная пісанка» эсэ беларускага пісьменніка, публіцыста, крытыка і літаратуразнаўцы М. Гарэцкага

«Развагі і думкі» прысвечана шырокаму колу палітыка-эканамічных, гісторыка-культурных, літаратурна-крытычных і маральна-філасофскіх праблем, якія застаюцца актуальнымі і для сучаснага беларускага грамадства. Майстэрскае выкарыстанне «рэсурсаў» жанру эсэ дазволіла М. Гарэцкаму выявіць шматграннасць уласнай асобы, свой інтэлект, глыбокае веданне жыцця і канфліктаў эпохі і, захоўваючы асабістую інтанацыю, выказаць, у прыватнасці, сваё разуменне задач беларускага нацыянальнага руху, намаляваць маральна-псіхалагічны «партрэт» беларуса пачатку ХХ ст., асэнсаваць важнасць дэмакратычных каштоўнасцяў і духоўнай эліты для развіцця грамадства, засяродзіцца на ролі асобы ў гісторыі.

Вялікая ўвага ў эсэ надаецца праблемам беларускага мовазнаўства, а таксама нацыянальнага слоўнага мастацтва і літаратурнай крытыкі. Адзначым, што М. Гарэцкі быў адным з першых прадстаўнікоў беларускай пісьменніцкай крытыкі, хто пачаў апераваць паняццем «літаратурная крытыка», падвяргаць філасофскаму асэнсаванню гэту сферу духоўнай дзейнасці.

На думку М. Гарэцкага, крытык нясе маральную адказнасць за свае словы. «Крытыкаваць папраўдзе» – такім было крэда Гарэцкага-крытыка, сфармуляванае ў «Развагах і думках». «Праўда» ў дадзеным выпадку – не абстрактная катэгорыя, а сінонім сумленнасці, шчырасці ў ацэнках. І прафесійнасці, бо, як пісаў сам М. Гарэцкі, «дрэнна крытыка такая, што крытыкуе не творы, а аўтара» [1, 194]. Як бачна, нацыянальная пісьменніцкая крытыка ў асобе М. Гарэцкага дбала пра ўсталяванне маральна-этычных паводзін у нацыянальнай літаратуры і крытыцы.

Адно з галоўных задач літаратурнага крытыка аўтар «Разваг і думак» бачыў у тым, каб спасцігнуць творчую задуму пісьменніка, прачытаць ягоны тэкст на самым глыбокім узроўні і зрабіць «думку яго *яснейшай* чытачу», выявіць, «ці *добра* выклаў думку аўтар, і *як* выкладаў, і *як бы мог* выкласць лепей (выдзелена мною. – П. А.)» [1, 194]. Такім чынам, М. Гарэцкі лічыў, што крытык мусіць развіваць думку літаратара. Ці правамерна гэта? Думаецца, што так, бо менавіта ў гэтым палягае адна з таямніц крытыкі, магія крытычнага абагульнення. Да такой высновы прыйшоў і беларускі крытык В. Каваленка, аналізуючы ў 1977 г. літаратурна-крытычны артыкул М. Чарнышэўскага «Рускі чалавек на rendez-vous» (1858). У гэтым артыкуле разглядаецца апавесць І. Тургенева «Ася», прычым М. Чарнышэўскі вядзе ўяўную размову, якая становіцца паўнапраўнай часткай апавесці, нібыта дапаўняе тэкст пісьменніка. Разглядаючы гэты феномен, В. Каваленка сцвярджае: «...крытыка мае на гэта права і яно

выцякае з яе спецыфікі. Вядома, неабавязкова, каб кожны крытык заўсёды дапісваў за пісьменніка дыялогі, цэлыя старонкі тэксту. Сутнасць гэтага права ў іншым – не толькі абагульніць пэўную з’яву, але разам з тым абагульніць праз «прадаўжэнне» гэтай з’явы, праз большую гушчыню і насычанасць жыцця, бачачы ўсе магчымыя вынікі яе далейшага лёсу» [2, 35].

Пакідаючы за крытыкам згаданае вышэй права, М. Гарэцкі, з аднаго боку, падкрэслівае самастойнасць крытыкі, спецыфічнасць уласцівай толькі ёй функцыі абагульнення, якая не пад сілу ні навуцы, ні мастацтву, а з другога, акцэнтгуе ўвагу на тым, што для таго, каб зразумець пісьменніка, самому крытыку патрэбны талент, роўнавялікі дараванню літаратара. Рэгулярна выступаючы ў беларускім друку як крытык, прازیк М. Гарэцкі, маючы багаты пісьменніцкі досвед і тонкі эстэтычны густ, будзе даваць маладым пісьменнікам практычныя парады наконт таго, якім чынам яны «маглі б выкласць лепей» свае мастацкія ідэі, тым самым не адступаючы ад сваіх прынцыпаў, сфармуляваных ў 1914 г. адносна абавязкаў літаратурнага крытыка, і выказваючы заклапочанасць лёсам дэбютнай беларускай літаратуры. Так, у крытыка-біяграфічным нарысе «Сымон Баранаў» («Чырвоная змена», 1928, 7 кастр.) ён адзначае: «Абразок “Умлыне”, безумоўна, не зусім закончаны: развязка мала ўвязана з усім абразком. У абразку “На вяселлі” не зусім выразна выяўлены дзеючыя асобы. <...> У апавяданні “Лявон Чэмер” лішне складаная пабудова; можна было б даць проста дзённік старшыні сельсавета, зусім адкінуўшы размову двух сяброў, з якой апавяданне пачынаецца» [1, 381]. Як бачна, крытык не толькі ўказвае аўтару на літаратурныя «пралікі», але і тактоўна прапановуе больш дасканалыя ў мастацкіх адносінах варыянты пабудовы твораў.

1. Гарэцкі М. Творы: Дзве душы: Аповесць. Апавяданні. Жартаўлівы Пісарэвіч: П’еса. Літаратурная крытыка і публіцыстыка. Лісты. – Мн.: Маст. літ., 1990. – 629 с.

2. Каваленка В. А. Праблемы сучаснай беларускай крытыкі / Рэд. П. К. Дзюбайла. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 192 с.